

POPIS KMEČKE LASTOVKE V STAREM DELU MESTA PTUJ

UVOD

Kmečke lastovke so selivke, prezimuje v Afriki. So znanilke poletja, zato jih imajo ljudje zelo radi in so vedno dobrodošle (Würmli 1983). Kmečka lastovka je v naših področjih pogost poletni ptič. Živi v neposredni bližini človeških naselij. Kmečka lastovka je navezana na hlevska gnezdišča. Znan je podatek, da je gnezdila v najvišje ležeči vasi v Sloveniji (1300 m) dokler so bili v rabi hlevi. Kmečka lastovka je še po drugi svetovni vojni gnezdila po naših mestih, kjer so imele mestne hiše velika dvorišča s hlevi. Takšen videz mest je danes seveda preteklost. Schiavuzzi (1842) pravi za mesto Piran, da prihajajo lastovke v mesto le loviti hrano in da ne gnezdiijo. Schulz (1890) pa pravi, da so kmečke lastovke v Ljubljani redke. Omenja pa tudi, da v Kranjski Gori gnezdiijo kmečke lastovke skupaj z mestnimi na pročeljih hiš.

Samec in samica sta enako obarvana, le da je samec izraziteje obarvan pa tudi škarjasti rep je večji. Čelo in brada kmečke lastovke sta rjavo rdeče barve. Za to ptico so značilne zelo dolge repne konice. Zgornja stran telesa je modro-črna z belimi lisami na repnih peresih. Vrat in prsa ima belkasta. V gnezdilna območja se kmečke lastovke iz prezimovališč vrnejo že konec marca. Spomladi prične par popravljati staro gnezdo oziroma prične z gradnjo novega. Za gradnjo gnezda si prinesejo ptiči blatne kepice iz luž, ki jih oblikujejo v skodeličasto obliko gnezda. Gnezdo je iz blata in birk ter prepojen s slino. Na zraku se tako gnezdo strdi v kompaktno in trdo gnezdo. Pri kmečki lastovki je gnezdo zgoraj napol odprto. Gnezdo pritrdi na steno v hlevih ali stavbah na različne strukture, ki molijo iz zida in lahko dajejo oporo gnezdu (svetilke, napeljan kabel, celo na električni števec). Samica običajno znese 5 svetlih jajc s pikami, ki so gostejše na koncu. Mladiče hranita oba, iztrebkov ne odnašata. Po gnezdenju se lastovke zbirajo v velike jate, ki prenočujejo v trstju, vrbovju ali podobnih mestih (Božič 1983).

Kmečko lastovko ogroža uničevanje virov prehrane in izgube med selitvijo oziroma na prezimovanju. Na njeno številčnost vpliva negativno med drugim tudi graditev sodobnih hlevov (zastiranje oken z mrežami proti žuželkam, uporabljanje insekticidov v hlevih...) (Božič 1983).

Namen prispevka je bil ugotoviti prisotnost kmečke lastovke v mestu Ptuj, ugotoviti njihovo število, popisati aktivna in neaktivna gnezda ter popisati mladiče v gnezdih.

METODE IN OPIS OBMOČJA

Popis je potekal 28.6.2003 v sklopu raziskovalnega tabora Trnovska vas. Gnezda kmečkih lastovk smo popisovali v starem mestnem jedru Ptuja. Popisovali smo tako, da smo v notranjosti zgradb pregledali hodnike, prešteli gnezda ter zabeležili mladiče. Ugotavljali smo ali so gnezda aktivna ali neaktivna. Za aktivno gnezdo smo smatrali tisto, kjer so bili pod gnezdom iztrebki. Pregledali smo hodnike zgradb v naslednjih ulicah: Muzejski trg, Cafova ul., Dravska ul., Prešernova ul., Cankarjeva ul., Cvetkov trg, Vošnjakova ul., Jadranska ul., Slovenski trg, Vrazov trg, Aškerčeva ul., Murkova ul., Slomškova ul., Mestni trg., Krempljeva ul., Miklošičeva ul., Zelnikova ul., Lackova ul., Novi trg, Vodnikova ul..

Staro mestno jedro Ptuja leži ob Dravi. Mestne ulice so ozke. Veliko je hiš z izhodi na dvorišča, veliko odprtih hodnikov, ki so brez oken. Zaradi tega imajo lastovke prost dostop do sten v notranjosti zgradb, kjer si lahko naredijo gnezda. Problem pa nastane zaradi spremenjenega utripa življenja v starem delu Ptuja. Vse več je posegov v stare zgradbe, kjer izkoriščajo prostore za trgovske in gostinske dejavnosti, kar ima za posledico zapiranje hodnikov in dvorišč. Glede na to je lastovkam onemogočen dostop v notranjost hodnikov.

REZULTATI

Gnezda kmečkih lastovk smo v mestu Ptuj popisovali 28.6.2003. Pregledali smo hodnike in dvorišča zgradb devetnajstih ulic in trgov.

Tabela 1: Število aktivnih in neaktivnih gnezd, mladičev in druge vrste

ULICA/TRG	AKTIVNA GNEZDA	NEAKTIVNA GNEZDA	MLADIČI	GNEZDA DRUGIH VRST
1. Prešernova ul.	11	12	10	-šmarnica, m. lastovka
2. Cafova ul.	-	-	-	-
3. Dravska ul.	-	-	-	-
4. Cankarjeva ul.	1	1	3	-
5. Vošnjakova ul.	-	-	-	-
6. Cvetkov trg	-	-	-	-
7. Jadranska ul.	-	-	-	-
8. Slovenski trg	4	3	-	-
9. Vrazov trg	-	-	-	-
10. Murkova ul.	-	-	-	-
11. Aškerčeva ul.	-	-	-	-
12. Krempljeva ul.	3	4	-	-
13. Mestni trg	-	-	-	-
14. Miklošičeva ul.	1	1	-	-
15. Slomškova ul.	2	3	-	-
16. Novi trg	-	-	-	-
17. Lackova ul.	-	-	-	-

18. Zelenikova ul.	3	4	4	-šmarnica
19. Vodnikova ul.	1	-	-	-
Skupaj	26	28	17	3

Gnezda so bila na zidovih hodnikov, nekatere so bile na plinovodnih ceveh, nekaterim so naredili podstavke, našli smo tudi gnezda, ki so bila narejena na kovinskih obročih in visijo iz stropa, takšna gnezda so odprta iz vseh strani. Lastovke imajo v takih hodnikih prost dostop do gnezd, saj so hodniki zgradb brez vrat in oken.

Vseh gnezd kmečkih lastovk na Ptujju je bilo 54. Od tega jih je bilo 26 aktivnih in 28 neaktivnih. Našteli pa smo tudi 17 mladičev kmečkih lastovk. Največ gnezd smo našli na Prešernovi ul. vseh skupaj jih je bilo 23. Od tega 11 aktivnih in 12 neaktivnih. Popisali smo tudi 10 mladičev kmečkih lastovk. Na pročelju zgradb smo našli tudi gnezda mestnih lastovk (3 aktivna).

Na Cankarjevi ulici je bilo gnezdo kmečke lastovke s tremi mladiči. Na Slovenskem trgu smo našli skupno sedem gnezd kmečkih lastovk. Tudi v Krempljevi ulici smo našli sedem gnezd. Gnezda pa smo našli še v Miklošičevi, Slomškovi, Zelenikovi in Vodnikovi ulici (tabela 1).

Popisali pa smo tudi gnezda drugih vrst. Našteli smo 18 gnezd mestnih lastovk, od tega so bila aktivna samo tri gnezda, ostala pa so bila uničena. V Zelenikovi ulici smo našli gnezdo kmečke lastovke v kateri je gnezdila šmarnica. V Prešernovi ulici pa smo naleteli na dve gnezdi kmečke lastovke, ki sta bili zasedeni s šmarnico.

RAZPRAVA

Kmečka lastovka je po drugi svetovni vojni še gnezdila v mestih. Saj je imelo večina mestnih hiš zunaj zgradbe dvorišče in hlev. Glede na to, da je takšno agrarno lice naših mest preteklost, je tudi kmečka lastovka izginila iz mest (Geister 1995). Glede na našo raziskavo smo ugotovili, da je v starem mestnem jedru Ptujja prisotna populacija kmečkih lastovk, ki se je uspela prilagoditi novemu izgledu mesta Ptujja. 56 popisanih gnezd, ki smo jih našli v mestu to potrjuje. Največ gnezd smo popisali v Prešernovi ulici. Vseh popisanih gnezd je bilo v tej ulici 23, kar predstavlja 43 % vseh popisanih gnezd v Ptujju. Od tega jih je bilo 42 % (11) takšnih gnezd, ki so bila aktivna. Takšno gostoto kmečkih lastovk lahko pripišemo temu, da so v tem delu velika dvorišča, ki so povezana s hodniki. Stropi hodnikov na dvoriščni strani so visoki s številnimi razvejanimi prostori, do katerih imajo lastovke dostop, saj niso fizično zaprti z vrati ali z okni.

Povezanost med kmečkimi lastovkami z mikroklimatskimi ugodnimi in prehransko bogatimi hlevi prav gotovo obstaja. Saj gradnja velikih modernejših hlevov negativno vpliva na številčnost kmečke lastovke (Božič 1983). Za obstanek kmečke lastovke v mestu Ptujju, bi

lahko bil tudi vzrok v Ptujskem jezeru, saj kmečke lastovke veliko časa lovijo žuželke ravno nad gladino akumulacije.

Glede na lastna opazovanja imajo kmečke lastovke 2 zaroda. Po vsakem izpeljanem zarodu pa menjajo gnezdo. Tako so mladiči manj izpostavljeni parazitom. Glede na razmerje aktivnih in neaktivnih gnezd bi to ugotovitev lahko potrdili.

ZAKLJUČEK

Popisali smo gnezda kmečkih lastovk v starem delu mesta Ptuja. Popisali smo 54 gnezd. Od tega ji je bilo 26 aktivnih in 28 neaktivnih. Popisali smo tudi 17 mladičev. Našli smo tudi gnezda mestnih lastovk in gnezda šmarnice.

LITERATURA

Božič I, Ptiči Slovenije, LSD, Ljubljana, 1983

Geister I, Ornitološki Atlas Slovenije, Razširjenost gnezdilk, DZS, Ljubljana, 1995

Würmli M, Mala enciklopedija narave, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1983